

Tutkimusohjelma-aloitteen laatiminen Suomen Akatemialle

Aloite lähetetään helmikuun loppuun mennessä programme_proposal@aka.fi

Päivämäärä: 27.2.2007

1. Ohjelma-aloitteen tekijät

(*Organisaatio, laitos, yhdistys tai muu yhteisö*)

- Yhteisö 1: Lapsiasiavaltuutettu
- Yhteisö 2: Lapsiasianeuvottelukunta (STM)
- Yhteisö 3: Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt -osaamiskeskittymä (Jyväskylän yliopisto)
- Yhteisö 4: Valtakunnallinen lapsuudentutkimuksen verkostointihanke (Jyväskylän yliopisto/ITLA)
- Yhteisö 5:

2. Ohjelma-aloitteen tekijöiden yhteyshenkilö

(*Nimi, tehtävänimike, organisaatio, postiosoite, sähköpostiosoite, puhelin, GSM*)

Maria Kaisa Aula, lapsiasiavaltuutettu, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, PL 41, 40101 Jyväskylä
 mariakaisa.aula@stm.fi, 09-16073985 tai 050-5309697

3. Ohjelma-aloitteen aihe tai nimi

Monitieteinen lapsuuden tutkimuksen ohjelma
 Lasten hyvin- ja pahoinvointiin vaikuttavien tekijöiden ja yhteiskunnallisten kehityskulkujen tutkimus ja ennakointi

4. Ohjelman perustelut: Miksi tutkimusohjelma tulisi käynnistää? Miten kuvaisit alalla tehtävää tutkimusta ja sen nykytilaa?

Tässä esitetyt ohjelman perustelut ovat ennen kaikkea yhteiskunnalliset.

1990-luvun loppupuolelta lähtien yhteiskuntakeskustelua on leimannut huoli lasten hyvinvoinnista ja erityisesti sen polarisaatiosta. Vaikka lasten enemmistö näyttää voivan kohtuullisesti, kasautuu pienelle mutta ilmeisimmin kasvavalle osalle lapsia ja heidän perheitään entistä monimutkaisempia ongelmia.

Tämä näkyy korjaavien erityispalveluiden kysynnän voimakkaana kasvuna (lastensuojelu, lastenpsykiatria) viime vuosien aikana. Myös lasten terveyserot näyttävät olevan kasvussa. Tähän liittyy myös pienituloisten eli köyhiksi määriteltyjen lapsiperheiden määrän lisääntyminen. Lasten hyvin- ja pahoinvoinnin tuottamisen rakenteista ja yhteiskuntakehityksen vaikutuksista tarvitaan lisää myös tutkimustietoa. Tutkimusta tarvitaan myös selvittämään erilaisia ongelmia ehkäisevän

työn menetelmien vaikuttavuutta ja tukemaan sitä kautta pahoinvoinnin vähentämisen toimenpiteitä.

Toisaalta lasten enemmistön osalta esille tulevat keskustelun ja huolenaiheet liittyvät lasten ja perheiden yhteisöllisyyden puutteisiin, lasten yksinäisyyteen ja aikuisten etäisyyteen. Työelämän paineet näkyvät lasten elämässä erityisesti vanhempien työn rasittavuuden lisääntymisenä. Avio- ja avoerojen määrän vakiintuminen korkealle tasolle vaikuttaa lasten hyvinvointiin tavalla, josta ei riittävässä määrin ole tietoa.

Globalisoituvaa viihde, mainonta ja muu tiedonvälitys ja uudet viestintäteknologiat ovat tulleet osaksi jo pientenkin lasten kasvuympäristöä. Lasten arkielämän kuvamaailma on väkivaltaistunut ja seksualisoitunut. Lasten sosiaaliset suhteet kaveripiiriinsä ovat siirtyneet entistä enemmän virtuaaliin ympäristöihin. Toisaalta lasten vapaan leikin tilan fyysiset ympäristöt ovat kaventuneet.

Ikärakenteen muutokset vaikuttavat lasten kasvuympäristöön. Lapset elävät jatkossa ympäristössä, jossa aikuisia ja ikäihmisiä on nykyistä huomattavasti enemmän. Alueellisesti erot ikärakenteessa voivat olla hyvinkin suuria. Ikärakenteen muutosten sosiaaliset vaikutukset lapsuuden kulttuurin ja lasten toimintaan kaipaavat tutkimusta. Sinänsä ikärakenteen vanheneminen korostaa yhteiskunnallisesti ja strategisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtimisen merkitystä.

Lasten hyvinvoinnin seurannassa on myös tietopohjan puutteita. Tutkimusta tarvitaan myös lasten hyvinvoinnin seurannan tueksi. Tutkimuksella on myös mahdollista kehittää menetelmiä siihen, miten tietoa hankitaan ja kysytään lapsilta itseltään.

Lasten hyvinvointia koskevaa tietoa on esimerkiksi valtionhallinnossa eri hallinnonaloilla hyvin hajanaisesti. Puutteita on esimerkiksi alle 12-vuotiaiden lasten terveyden ja hyvinvoinnin seurannassa, lasten mielenterveyden kehitystrendien ja palvelukokonaisuuden seurannassa, tietoa ja tutkimusta lasten turvallisuuden tilasta (lapsiin kohdistuva väkivalta) on riittämättömästi. Samoin lastensuojelutarpeen kasvun taustalla olevista tekijöistä ja lastensuojelulasten hyvinvoinnista tarvitaan enemmän tietoa.

Lapsiin ja lapsuuteen liittyvää tutkimusta tehdään eri yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa ja monilla eri tieteen- ja tutkimusalueilla. Alan tutkimusta edistäisi tutkijoiden välisen keskustelun sekä moni- ja poikkitieteellisen yhteistyön lisääminen tutkimusohjelman avulla. Lapsuuteen liittyvän tutkimuksen yhteiskunnalliset haasteet edellyttävät tutkimuksen volyymin yleistä kasvattamista sekä monitieteellisen lähestymistavan vahvistamista. Lisäksi on monia tutkimusaloja, joilla lapsiin ja lapsuuteen fokusoituva tutkimus on vielä vähäistä.

Hajallaan olevan tutkimuskapasiteetin kokoaminen on tarpeen, jotta Suomessa syntyisi tutkimusasetelmiltaan riittävän laajoja, monitieteisiä ja kansainvälisesti verkottuvia tutkimushankkeita sekä pysyviä, lapsuudentutkimuksen alueelle tutkimustraditiota luovia tutkimusympäristöjä ja tutkijayhteisöjä

5. Ohjelman tavoitteet: Mitkä ovat ohjelman tavoitteet ?

- 1) Monitieteistä lapsuuden tutkimusta tarvitaan lasten hyvin- ja pahoinvointiin nyky-yhteiskunnassa vaikuttavien tekijöiden laaja-alaiseksi kartoittamiseksi. Samoin sitä tarvitaan lasten hyvinvoinnin tulevaisuuden uhkien ja mahdollisuuksien ennakoimiseksi. Tutkimusta tarvitaan myös kehittämään lapsipolitiikan tueksi lasten hyvinvoinnin seurantaa, sen menetelmiä sekä päätösten lapsivaikutusten arviointia.
- 2) Lapsia ja lapsuutta koskevan tutkimuksen volyymin lisääminen sekä kansallinen lapsuudentutkijoiden kotimainen ja kansainvälinen verkottaminen tutkimusyhteistyön ja

tutkimusasetelmiltaan riittävän laajojen, monitieteisten hankkeiden aikaansaamiseksi ja pysyvien, lapsuudentutkimuksen alueelle tutkimustraditiota luovien, korkealaatuisten tutkimusympäristöjen luomiseksi

6. Ohjelman sisältö: Mitkä ovat ehdotetun ohjelma-aloitteen keskeiset tutkimuskysymykset ja -teemat?

Ajankohtaisia tutkimuskysymyksiä ja -teemoja on esitelty jo edellä "perustelut" kohdassa.

7. Ohjelman laajuus ja kansallinen yhteistyö: Miten laajaa tutkijayhteisöä ohjelma-aloite koskee?

Lapsiasiavaltuutetun ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston yhteistyön perusteella ja ITLA:n taloudellisella tuella on v. 2007 alkamassa kolmivuotinen lapsuudentutkimuksen valtakunnallinen verkostointihanke (koordinoijana Jyväskylän yliopisto). Se kokoaa eri tieteen- ja tutkimusalojen lapsuudentutkijoita maan eri yliopistoista ja tutkimuslaitoksista. Hankkeen tarkoituksena on edistää monitieteisen ja monialaisen, lasten hyvinvointipolitiikan kannalta relevantin tutkimuksen kehitystä. Verkoston perustamisen taustalla on myös tavoite laajan, monitieteisen tutkimusohjelman käynnistämisen tarpeesta.

Tiedossa on että Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistoissa on perustettu tai perusteilla erityisiä lapsuuden sekä lasten, nuorten ja perheen hyvinvoinnin tutkimuksen keskuksia tai ryhmiä. Nämä ovat mukana em. verkostossa. Myös esimerkiksi STAKES on lasten hyvinvoinnin kannalta merkittävä tutkimusyksikkö, joka on mukana em. verkostossa. KTL on päättänyt keskittää Oulun osastonsa toiminnan lasten ja nuorten terveyteen. Samoin KELAn tutkimusyksikkö on osoittanut kiinnostuksensa asiaan.

8. Ohjelman kansainvälisyys: Missä maissa ohjelman alan tutkimus on korkeatasoista ja suomalaista tutkimusta hyödyttävää? Minkä maiden kanssa tulisi tehdä ohjelmayhteistyötä?

Pohjoismaat, Britannia

9. Ohjelman vaikuttavuus: Millaista vaikuttavuutta (esim. tieteellinen, taloudellinen, yhteiskunnallinen, kulttuurinen vaikuttavuus) ohjelmalla arvioidaan olevan?

1) tieteellinen vaikuttavuus: lapsuuden tutkimuksen vahvat tutkimusympäristöt ja tutkijakunnan kasvattaminen, kansallisen yhteistyön vahvistuminen, tutkimuksen tason nousu

2) yhteiskuntapoliittinen vaikuttavuus: parempi tietämys lasten hyvin- ja pahoinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja sen antama tuki päätöksenteolle. Ikärakenteen muutoksen kannalta on tärkeä varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointia.